

IVA PŘIVŘELOVÁ / 7. 12. 2017

Johana Švarcová: Baví mě objevovat, co všechno nám studentský film ještě může říct

Od letošního února se o studentské filmy v Národním filmovém archivu jako kurátorka stará absolventka FAMU Johana Švarcová. Autorka loňského vítěze FAMUfestu, krátkého snímku Černý dort, kromě ustavování sbírky v NFA také připravuje celovečerní dokumentárně hraný film o elektronické hudbě *The sound is innocent*.

Proč je dobré mít speciální sbírku studentských filmů?

Studentské filmy nám poskytují různé, nepředpokládané informace. Hodí se nejen, až se za pár let budeme zajímat o nějakého filmaře. V létě mě oslovili z galerie Jaroslava Fragnera, že by chtěli v rámci doprovodného programu výstavy experimentální architektury promítat pásmo studentských filmů. Napadlo mě udělat pásmo složené ze cvičení kameramanů v prváku na FAMU, které se jmenuje *Seznámení* a už aspoň třicet let se natáčí na piazzettě u Nové scény. Jde o studentské filmy nějak už spojené s architekturou, při natáčení setkání se potýkáte se dvěma směry pohledů a na piazzettě stojí na jedné straně moderní budova a na druhé klasická budova Národního divadla. To je jeden z příkladů, proč si myslím, že mají být všechny filmy archivované.

Z jaké doby jsou nejstarší studentské filmy v NFA?

Z padesátých let. Když jsem dělala dokument *FAMU 70*, pracovala jsem s výběrem pana profesora Bernarda, který vytvořil na FAMU před patnácti lety. Skoro tytéž filmy najdete v NFA. Některé z nich, od slavnějších režisérů, jsou i digitálně restaurované. Budu usilovat, abych měla i další starší filmy k dispozici v digitální kopii, s níž je mnohem snadnější manipulace. Problém je, že do mého příchodu sekce studentských filmů prakticky neexistovala, filmy tudíž nejsou jako studentské označené a jsou

rozptýlené mezi hranou a dokumentární tvorbou.

Co obnáší vaše pozice kurátorky studentských filmů?

V tuto chvíli je sbírka zaměřená na tři filmové školy: zlínskou, v Písku a FAMU. Od února, kdy jsem do NFA nastoupila, jsem se snažila přijít na to, jak by nám tyto školy mohly systematicky dodávat všechna vzniklá filmová cvičení, a začala jsem s nimi komunikovat. Nyní jsme ve zkušebním provozu. V tuhle chvíli se tedy soustředím na rozběhnutí systému získávání filmů od škol. Zároveň se zpětně snažím dodávat do NFA vybrané tituly. Od září jednou měsíčně pořádám v kině Ponrepo projekce studentských filmů pro veřejnost, v listopadu se např. promítala díla Lukáše Kokeše a Kláry Tasovské. Tyhle snímky pak zároveň zaarchivuju. Od února 2018 se studentské filmy v kině Ponrepo budou promítat pod názvem „paralelní kino“ a budou se střídát s filmem experimentálním.

Tento měsíc studentské filmy v Ponrepu ukážete 12. a 19. 12. Čeho se bude týkat toto pásmo?

To budeme promítat v rámci filmové výchovy. Ariana Horáčková mě oslovila, že by chtěla k promítání mít zároveň přednášku o studentských filmech. V přednášce a projekci zaměřím pozornost na užití persifláže ve studentských filmech. Často se u nich setkáte s prvky zesměšňujícího napodobování, v rámci stylu samotného filmu i v rámci žánru, nebo s prvky zesměšňování situace natáčení či školy. Právě přítomnost „persifláže“ je pro studentský film charakterizující, to je jedna z věcí, která činí studentské studentským. V úterý 12. prosince se tak můžete těšit například na krátký film Marka Najbrta *Vynález krásy* – fikci o Karlu Gottovi, která lehce paroduje dokumentaristický styl paní Vihanové. Baví mě objevovat, co všechno nám studentský film ještě může říct, na co může poukázat.

Pásma obsahují jen filmy z FAMU?

FAMU mám zatím nejvíc probádané, Zlín a Písek si musím ještě víc nastudovat, abych byla schopná rychlejšího jednání. Když už si jednou nakoukám penzum filmů, s jakoukoliv další výzvou je mám v povědomí a můžu s nimi pracovat. Nedávno mi přišla nabídka uspořádat projekci pro ateliér architektury v Liberci a díky zmíněnému pásmu pro galerii Jaroslava Fragnera jsem mohla vybrat čtyři z oněch cvičení *Seznámení* a

doplnit je studentským filmem Evalda Schorma *Turista* z roku 1961, který se odehrává na rozestavěném sídlišti. *Turistu* znám jen na základě rešerší pro *FAMU 70*. Nedá se bohužel říct, že mám oblast studentských filmů probádanou nějak systematicky.

Snažím se jít různými směry, ale bude mi trvat, než se v ní plně zorientuju, pokud to vůbec jde, jelikož studentských filmů vzniká každý rok velké množství.

Jak se vlastně zrodila vaše pozice?

Vyšla z mé práce na pořadu *FAMU 70*. Šlo o čtyřhodinový komponovaný pořad rozdělený do tří tematických částí. Obsahoval diskuse, ale hlavní tělo tvořil tříhodinový blok studentských filmů od padesátých let do roku 2010. Ten jsem mohla vyplnit slavnými studentskými filmy Jana Němce, Věry Chytilové a dalších a vykašlat se na nějakou rešerši. Ale přišla mi škoda vyplnit tři hodiny snímky, k nimž se diváci můžou dostat ještě jinde. Řekla jsem si, že by stálo za to protlačit tam i divné, experimentující filmy, a šla jsem cestou hledání. Ředitel NFA Michal Bregant se účastnil jedné té diskuse, znal můj záměr a podporoval ho. Pak jsme se jednou bavili a on zmínil, že by chtěl, aby NFA začal mapovat studentské filmy. Tak jsme se dohodli na spolupráci.

Máte s novou prací čas i na vlastní filmovou tvorbu?

Ano, v NFA jsem na poloviční úvazek a moje práce nemusí mít pevnou pracovní dobu. Je mi jedno, kdy pracuju. Většinou večer a v noci píšu, stříhám, připravuju své filmy, dopoledne často píšu a mám schůzky, kolem jedenácté pak jdu do práce věnovat se studentským filmům.

Jak vypadá práce na vašem dokumentu o elektronické hudbě?

Natáčení začalo na podzim, bude ale roztahané do víc měsíců, závěrečné natáčení máme v plánu v červenci. Jelikož hlavní respondenti filmu pocházejí z různých zemí, každé natáčení je spojené s cestou do zahraničí. Stříháme se střihačkou Zuzanou Walter průběžně a postupně, jelikož finální tvar filmu budu dokomponovávat pomocí hraných částí v kombinaci s takovými audiovizuálními inscenacemi.

Vy jste se vždycky věnovala spoustě věcí, rozhlasu, hudbě, divadlu, na FAMU jste nejdřív studovala na Centru audiovizuálních studií, než jste šla na magistra na

režii. Kdy jste se rozhodla zaměřit nejvíc na film?

U přijímaček na CAS se mě ptali, proč se nehlásím na režii. Odpověděla jsem, že nechci režirovat, že se chci jen něco dozvědět o audiovizuálních médiích, protože dělám autorská představení, do nichž zapojuju technologie. Ale během těch čtyř let na CASu jsem čím dál víc začala zpracovávat narativní formáty a najednou jsem zjistila, že jestli chci poradit s narácí, měla bych jít na režii. Definitivně jsem se rozhodla, když jsem dělala svůj absolventský film *Ahoj, mám se dobře*. Řekla jsem si, že jestli až ho dodělám, nebudu vědět, co se mi během jeho natáčení a výroby dělo, jestli nebudu nějaké věci chápat, na přijímačky na režii nepůjdu. Když jsem film dokončila, přesně jsem věděla, co jsme mohla udělat jinak. Tak jsem tu režii šla zkusit. A vzali mě.

Jak jste vy pocítila vliv svých profesorů na FAMU? Sama mluvíte o tom, že váš styl záměrné nedořečenosti úplně nesešel Bohdanu Slámovi. Jak se s takovou kritikou student vyrovná?

Je to vždycky těžké, ale zároveň to je celé hra. I když to člověk v tu chvíli prožívá, na škole vlastně o nic nejde. Producent nebo dramaturg v televizi vám řekne mnohem horší věci. Myslím, že ve stáří budu na slova Bohdana Slámy vzpomínat ještě láskyplně. Jinak na mě má dlouhodobě vliv Petr Marek. Každá spolupráce v sobě nese vzájemné učení a já s Petrem spolupracuju už asi třináct let, ještě než jsem šla na FAMU, kde jsem k němu chodila do dílny. Během studií na CASu na mě určitě měli nějakou chvíli vliv Tomáš Pospiszyl, Martin Blažíček a Miloš Vojtěchovský, třeba v tom, jaké obzory mi otevřeli. Během studií režie jsem si moc oblíbila jako pedagoga Davida Jařaba. Je výborný dramaturg, skvěle se mi s ním řešily všechny filmy.

Když se teď tolik věnujete filmu, kolik prostoru vám zbývá na ostatní umění?

Ostatní věci jsem logicky umenšila, příprava jednoho filmu v mém případě vyžaduje tři čtyři roky. Ale zároveň to umenšování souvisí i trochu s věkem a s tím, že se mi logicky a správně mění preference. Například už by se mi vůbec nechtělo bůhvíjak často hrát do noci v klubu hudbu. Narušuje mi to rytmus. Ale každý měsíc hraju ve Studiu Českého rozhlasu improvizované rozhlasové hry Radio Ivo, dvakrát do roka pak vystoupím se souborem Láhor Soundsystem v režii Petra Marka, který můžete znát z filmu *Nic proti ničemu*, a jednou za rok uvádíme premiéru a derniéru zároveň se souborem Maďaři – což jsme tři režiséři: já, Petr Marek a David Jařab, sami to

vymyslíme, zrežírujeme si to a hrajeme si v tom. Takhle mi to docela stačí. Pro 4+4 dny v pohybu jsem letos režírovala představení *Rekvalifikační kurz*, které napsal René Levínský. A s Martinem Ožvoldem a Honzou Kratochvílem z kapely DVA jsme teď dělali hudbu k němému filmu NFA *Hříchy lásky*. I když už nemám kapelu, neznamená to, že se hudbě nevěnuju vůbec. Jen míň.

Natočit celovečerní hraný film také plánujete?

Asi půl roku mám nějaký nápad, který postupně rozvíjím. Teď se mi ustaluje tvůrčí tým lidí, s kterými budeme psát scénář.

Sledujete současnou českou kinematografii? Co si o ní myslíte?

Sleduju, ale myslím, že můj názor na ni není relevantní. Už mám ve všem svůj vytříbený vkus a to, co by se do něj trefilo, můžu hledat po celém světě. Zároveň si na všem dokážu najít něco podnětného. Důležité mi připadá, aby tvůrci našli autentickou poetiku, nejen svou vlastní autorskou, ale i tu územní, českou. A aby nezůstávali v šabloně. Západ už má nějakou představu, jak vypadá film z Východu, třeba že v něm vystupují pupkatí chlápci v tepláčkách. Přeháním to, ale vidím, co je jak preferované a prodávané. Pořád voláme po tom, aby vznikla další československá nová vlna. Její úspěch tehdy vznikl částečně z izolace, nejen té politické, ale i v rámci zahloubání se do vlastní poetiky. Ty filmy se primárně nesnaží, aby byly mezinárodně srozumitelné. Ve svém celovečerním hraném filmu se budu zabývat tématem, které mě oslovuje, kterým se zabývám každý den svého života, a mám chuť prozkoumat českou poetiku a sebe v jejím rámci.

A zaměříte se na to, aby byl srozumitelný pro Čechy?

Nemyslím si, že moje tvorba plošně zajímá všechny. *Černý dort* se někomu moc líbil, někoho nudil. Někdo byl vděčný za nedorečené pointy, někdo je chtěl slyšet. Ne že bych nechtěla komunikovat s většinou národa, ale nekalkuluju s tím. Jsem sice trochu UFO, ale kdybych nebyla trochu divná, těžko říct, jestli bych vůbec měla co nabídnout.

Čeští kritici letošní rok v domácím filmu hodnotí dost tristně. Co podle vás na české filmové scéně nejvíc chybí?

Především mnohem větší preciznost, dotaženost a odvaha. A nejen ve filmové tvorbě, ale i v rozhlasové nebo televizní. Bohužel naše instituce nevytváří trendy, jen se snaží dobíhat, co se prosadilo jinde. Třeba severské detektivky. Kdybyste přišli s podobným námětem před deseti lety, jsem přesvědčená, že by v televizi neprošel. Když moje nejoblíbenější rozhlasová stanice Vltava na podzim provedla restrukturalizaci, udělala ji opatrně. Takže teď už není třicet let pozadu, ale deset. Proto jsem se taky ocitla v Národním filmovém archivu a ne v České televizi nebo Českém rozhlasu. Radši se budu starat o české studentské filmy, než abych byla řadovým zaměstnancem instituce, která nemá odvahu. Tvůrci a nezávislí producenti se snaží něco změnit, ale k tomu se musí taky probrat tyhle instituce, které jsou největšími zaměstnavateli a dodavateli v audiovizí.

V NFA máte svobodu?

Naprostou. Kolektiv v NFA mě baví, je to inspirativní, mám pocit, že pořád pokračuju ve škole, musím se vzdělávat, jsem tady ráda. Setkání s programovou radou ČT si můžu dovolit opravdu jen jednou za čas, nedokážu si představit, že bych s nimi vyjednávala na denní bázi nebo v zaměstnaneckém poměru. Nedávno se mě kamarád ptal, jestli není práce v NFA pro mě moc úřednická nebo nekreativní... No já nevím, jak si kdo představuje činnost režiséra, z větší části to je práce dost „vysušená“. Dost podobně to má kurátor – myšlenka a idea kreativní jsou, ale kolem toho musíte řešit spoustu věcí, které už tak zábavné a kreativní nebývají.

Jako kurátorce studentských filmů se vám daří stíhat trendy?

Snažím se. Navštívila jsem třeba filmové muzeum EYE v Holandsku, kde studentské filmy řadí ke krátkým a experimentálním, a na základě toho mě napadlo, jak sbírku NFA víc otevřít. Chtěla bych určité věci z archivu dát k dispozici audiovizuálním umělcům, aby z nich vytvořili nějaké stříhové dílo. Konkrétně se to týká filmů zpravodajských – vedeme diskuzi o tom, jak je zpřístupnit.

Johana Švarcová se narodila v roce 1983 v Liberci. Je režisérka, herečka, hudebnice. V roce 2016 absolvovala magisterský stupeň katedry režie na FAMU. Její krátké filmy byly oceněny na mezinárodních festivalech (Fresh Film fest, IFF Poitiers, Fide

Festival Paris, Febio Fest SK), s absolventským filmem Černý dort získala hlavní cenu FAMUfestu 2016. V současné době natáčí celovečerní dokumentárně hraný film o elektronické hudbě s názvem The sound is innocent. Pracuje jako kurátorka v Národním filmovém archivu.

Vedle filmové tvorby se podílí na divadelních projektech Rádio IVO, Láhor sound systém a Maďaři. V říjnu 2017 režírovala představení na festivalu 4+4 dny v pohybu podle hry René Levínského (Petr Vaněk v hlavní roli). Její současný hudební projekt je živá hudba k němému filmu Hříchy lásky společně s Martinem Ožvoldem a Janem Kratochvílem z kapely DVA.